

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบความรู้และเจตคติต่อเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของนักเรียนนอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นวิธีเรียนทางไกลในกรุงเทพมหานครที่มีภูมิหลังต่างกันนี้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในกรอบความคิดของการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยเสนอเป็น 6 ตอน ตามลำดับ ดังนี้

ตอนที่ 1 “สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

- 1.1 ความหมายของรัฐธรรมนูญ
- 1.2 ประเภทของรัฐธรรมนูญ
- 1.3 ประวัติความเป็นมาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 1.4 ความสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 1.5 แนวคิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 1.6 สาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
- 1.7 แนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ตอนที่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษานอกโรงเรียน

- 3.1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน
- 3.2 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญโดยวิธีการเรียนแบบทางไกล
- 3.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และเจตคติ

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 6 สรุปกรอบแนวความคิดในการวิจัย สำหรับรายละเอียดของแต่ละตอน มีดังนี้

ตอนที่ 1 “สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค” ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

1.1 ความหมายของรัฐธรรมนูญ

เปลื้อง ณ นคร (2518) ได้ให้ความหมายว่า รัฐธรรมนูญ (Constitution) คือ กฎหมายการปกครองประเทศ

กระมล ทองธรรมชาติ (2520) ได้ให้ความหมายว่า รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศซึ่งกำหนดรูปแบบและหลักการปกครองตลอดจนวิธีการดำเนินการปกครองไว้อย่างเป็นระเบียบ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของประชาชนที่พึงกระทำต่อรัฐ กับรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนซึ่งรัฐจะละเมิดมิได้ไว้ด้วย

วิชฌุ เครืองาม (2520) ได้ให้ความหมายว่า รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายที่กำหนดกฎเกณฑ์การปกครองประเทศและจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจการปกครองต่างๆ ในประเทศ

บรรพต วีระสัย และคณะ (2520) ได้ให้ความหมายว่า รัฐธรรมนูญ คือ กฎเกณฑ์ที่กำหนดอำนาจของส่วนหรือหน่วยต่างๆ ของรัฐบาล โดยระบุว่าจะใช้อำนาจอย่างไร และอำนาจของรัฐบาลมีมากน้อยเพียงใดในการบริหารงาน

ชาร์ลส์ บิลเชอร์ (อ้างถึงในวิชัย ตันศิริ, 2536) ได้ให้ความหมายว่า รัฐธรรมนูญ คือ กฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศที่เขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

จากความหมายและคำจำกัดความข้างต้น สรุปได้ว่า รัฐธรรมนูญ (Constitution) หมายถึง กฎหมายสูงสุดของประเทศ เป็นกฎหมายแม่บทที่กำหนดรูปแบบ และหลักการปกครอง ตลอดจนวิธีการดำเนินการปกครองไว้อย่างเป็นระเบียบ รวมทั้งกำหนดหน้าที่ของประชาชนที่พึงกระทำต่อรัฐ กับรับรองสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน ผู้ใดจะละเมิดมิได้ เป็นไปตามสาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

1.2 ประเภทของรัฐธรรมนูญ

ได้มีการจัดประเภทของรัฐธรรมนูญออกเป็น 2 ลักษณะ คือ แบ่งตามลักษณะการเขียนและการแบ่งตามระบอบการปกครอง ดังนี้ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2542 : 4)

1. แบ่งตามลักษณะการเขียน ประกอบด้วย 2 ประเภท คือ รัฐธรรมนูญที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรกับรัฐธรรมนูญที่เป็นลายลักษณ์อักษร รัฐธรรมนูญประเภทแรก หมายถึง รัฐธรรมนูญที่ไม่ได้เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในเอกสารฉบับเดียว แต่เขียนไว้ในกฎหมายและเอกสารสำคัญหลายฉบับ รวมทั้งปรากฏในรูปของจารีตประเพณีที่ยึดถือมาเป็นเวลานาน เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศอังกฤษ ส่วนรัฐธรรมนูญอีกประเภทหนึ่ง เป็นรัฐธรรมนูญที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในเอกสารฉบับเดียวกันหรืออยู่ในเอกสารฉบับเดียวเป็นส่วนใหญ่ เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศไทย ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส

2. แบ่งตามระบอบการปกครอง ประกอบด้วย 2 ประเภท ได้แก่ รัฐธรรมนูญของประเทศในระบอบเผด็จการ และรัฐธรรมนูญของประเทศในระบอบเสรีประชาธิปไตย ตัวอย่างรัฐธรรมนูญประเภทแรก เช่น รัฐธรรมนูญของสาธารณรัฐประชาชนจีน และประเทศเมียนมาร์ ส่วนตัวอย่างรัฐธรรมนูญอีกประเภท เช่น รัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส และประเทศไทย

1.3 ประวัติความเป็นมาของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

นับตั้งแต่ประเทศไทยได้ก่อตั้งประเทศมา ได้มีการพัฒนาการเมืองการปกครองโดยมีรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายแม่บทของประเทศมาอย่างต่อเนื่อง ศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมทย์ ในฐานะนักนิติศาสตร์ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า "ข้อความในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงแห่งกรุงสุโขทัย เมื่อ 700 กว่าปีนั้น ถือว่าเป็นปฐมรัฐธรรมนูญของไทย เนื่องจากคำว่า "รัฐธรรมนูญ" (Constitution) นั้นเพิ่งเกิดขึ้นภายหลังแต่ก็ควรจัดได้ว่าเป็นรัฐธรรมนูญฉบับหนึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า "Magna Carta" (วิษณุ เครืองามและบรรดักดิ์ อุวรรณโณ, 2520 : 1) และถือว่าเป็นหลักฐานการกำเนิดของรัฐธรรมนูญในประเทศไทย" สำหรับเนื้อหาของศิลาจารึกได้บัญญัติดังต่อไปนี้ คือ การกำหนดอาณาเขตของการปกครองประเทศ การได้มาซึ่งอำนาจในการปกครองประเทศ การประกันเสรีภาพของประชาชน การจำกัดอำนาจรัฐ เป็นต้น (ธิดา สาระยา, 2537 : 3) ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าประเทศไทยมีการปกครองโดยหลักนิติธรรมมาเป็นเวลาช้านานแล้ว รวมทั้งประชาชนได้สิทธิเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 8)

ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยได้มีการปฏิรูปการเมืองและการบริหารแผ่นดิน โดยนำระบบกระทรวงเข้ามาใช้ในการบริหารการปกครองส่วนกลาง และระบบมณฑลเทศาภิบาลในการบริหารราชการส่วนภูมิภาค (ธิดา สาระยา และคณะ, 2537 : 3) ถือได้ว่าเป็นการปรับรากฐานสำคัญของวิวัฒนาการด้านการเมือง เป็นการชี้ให้เห็นถึงสิทธิเสรีภาพของตนเองและเป็นที่มาของการปฏิรูปการเมืองต่อมา

หลังจากนั้น ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของประเทศ เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2475 ซึ่งมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการเป็นฉบับแรก จากวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับแรกจนถึงวันที่ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับปัจจุบัน ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญรวมทั้งสิ้น 15 ฉบับ รวมเป็นระยะเวลา 65 ปี (นับถึงเดือนตุลาคม 2540) แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจสังคม และเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอย่างก้าวกระโดด อันเนื่องมาจากกระแสโลกาภิวัตน์ ในขณะที่การพัฒนาทางการเมืองเป็นอย่างเชื่องช้า ทั้งยังไม่มีการปรับเปลี่ยนกลไกและกระบวนการทางการเมือง ซึ่งเป็นการกำหนดนโยบายระดับชาติ ประกอบกับประชาชนไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริง ทำให้ประชาชนเกิดความเสื่อมศรัทธาต่อระบบการเมืองเกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมือง เพื่อปรับปรุงปัญหาของระบบการเมืองทั้งระบบ จึงเกิดการผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญฉบับที่ใช้อยู่ในขณะนั้น คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 5) พุทธศักราช 2538 มาตรา 211 ซึ่งนำไปสู่การจัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นมาใหม่ทั้งฉบับ และถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิรูปการเมืองอย่างเป็นทางการหลังการเลือกตั้งทั่วไป ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2535 ประธานรัฐสภาในขณะนั้น ได้มีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะกรรมการการพัฒนาประชาธิปไตย” (คพป.) มีหน้าที่ในการศึกษาพิจารณาค้นคว้ารวบรวมความคิดเห็น เรียบเรียงร่างข้อเสนอแนะขึ้นเป็นร่างรัฐธรรมนูญหรือร่างกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง หรือการจัดทำแผนหรือโครงการพัฒนา หรือปฏิรูปการเมืองการปกครองประเทศ โดยสอดคล้องกับระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต่อจากนั้นภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปใน พ.ศ. 2538 รัฐบาลได้ดำเนินการสนองกระแสเรียกร้องการปฏิรูปการเมือง โดยมีคำสั่งแต่งตั้ง “คณะกรรมการการปฏิรูปการเมือง” โดยมีหน้าที่คือ จัดทำแผนพัฒนาการเมืองให้สอดคล้องกับแนวนโยบายแห่งรัฐและการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งวิธีการปฏิรูปการเมือง และพิจารณาแนวทางการดำเนินการแก้ไขรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา 211 โดยคำนึงถึงข้อเสนอของคณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย และองค์กรประชาธิปไตยอื่นๆ (กรมวิชาการ, 2541 : 11)

ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2539 คณะรัฐมนตรีได้ลงมติเห็นชอบให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช พ.ศ. 2534 มาตรา 211 ซึ่งถือว่าเป็นญัตติสำคัญที่นำไปสู่การปฏิรูปทางการเมือง โดยให้มี “คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ” ซึ่งประกอบด้วยกรรมการโดยตำแหน่ง ผู้แทนพรรคการเมือง สมาชิกวุฒิสภานักวิชาการและผู้แทนประชาชน กลุ่มสาขาอาชีพต่างๆ เพื่อยกร่างรัฐธรรมนูญใหม่ทั้งฉบับ เพื่อเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิรูปการเมืองการปกครองให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ และความเจริญทางเทคโนโลยี มุ่งให้เป็นรัฐธรรมนูญที่คืนอำนาจกลับสู่ประชาชน โดยให้มีสภาร่างรัฐธรรมนูญเป็นองค์กรในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 12) มีวัตถุประสงค์เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์หลักที่จะปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตามสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ตลอดจนมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง โดยร่วมกันเสนอความคิดเห็นต่อสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการทำประชาพิจารณ์เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ของรัฐธรรมนูญตามเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้เพื่อเป้าหมายในการปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองให้มีเสถียรภาพ มีความชอบธรรมและมีประสิทธิภาพเอื้อต่อการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้เกิดเสรีภาพมีความเสมอภาค เกิดประโยชน์สุขและสมานฉันท์ในสังคมไทย อันนำไปสู่การตรารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พุทธศักราช 2540 ซึ่งได้ชื่อว่าเป็น “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ที่มีเจตนารมณ์หลักที่จะปรับปรุงโครงสร้างทางการเมืองใหม่ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ (อุทัย พิมพ์ใจชน และคณะ, 2541 : 18)

1.4 ความสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ และเป็นกฎหมายที่อยู่เหนือกฎหมายทั้งปวง เป็นแหล่งกำเนิดของกฎหมายอื่น เช่น พระราชบัญญัติ พระราชกำหนด หรือกฎระเบียบต่างๆ ของราชการ (วิรัช วิรัชนิภาวรรณ, 2542 : 3) ประเทศไทยได้อาศัยอำนาจแห่งกฎหมายรัฐธรรมนูญมาใช้ในการบริหารและปกครองประเทศ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญมีหน้าที่กำหนดรูปแบบการ

ปกครองและจัดระเบียบองค์กรของประเทศไว้ เพื่อเป็นหลักในการปกครองประเทศ และเป็นแนวทางในการจัดทำกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 8) การที่รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด กฎหมายอื่นๆ ที่ออกบังคับใช้จะต้องไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 6 ได้บัญญัติไว้ว่า “รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญนี้ บทบัญญัตินั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้” นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญยังมีความสำคัญเพราะมีบทบัญญัติที่รับรองหรือกำหนดหลักการประกันสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ซึ่งรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะละเมิดมิได้ รวมทั้งการมีบทบัญญัติที่จำกัดอำนาจหน้าที่ตรวจสอบและป้องกันมิให้เจ้าหน้าที่ของรัฐใช้อำนาจในทางมิชอบได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541 : 8)

1.5 แนวคิดของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยมีอำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนชาวไทย ซึ่งครอบคลุมทั้งอำนาจฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ การบัญญัติสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 นั้น มีการเปลี่ยนแปลงหลักการสำคัญๆ ตามเจตนารมณ์ โครงสร้างและสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน เพื่อให้ทุกคนมีสิทธิและอิสรภาพโดยปราศจากความแตกต่าง เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ศาสนา ความคิดเห็นทางการเมือง เผ่าพันธุ์แห่งเชื้อชาติ หรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิดหรือสถานภาพอื่นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) โดยมีกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นประชากรของรัฐ ให้มีสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิเสรีภาพในการได้รับการศึกษา เสรีภาพในเคหสถานและทรัพย์สิน เป็นต้น รวมทั้งให้ความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย รัฐบาลจะออกกฎหมายบังคับหรือคุ้มครองบุคคลใดบุคคลหนึ่งมิได้ แต่ต้องใช้บังคับแก่คนทั่วประเทศ

1.6 สาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มีเนื้อหาสาระหลักกำหนดเป็น 3 กรอบ ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2541 : 14 - 15)

กรอบที่ 1 เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและการมีส่วนร่วมของพลเมือง ประกอบด้วยประเด็นหลัก คือ สิทธิ เสรีภาพ และการมีส่วนร่วมของพลเมืองว่าด้วยหลักการในการแก้ไข ปัญหาสิทธิ เสรีภาพและหน้าที่ ที่ยังไม่ีผลบังคับได้จริง และการแก้ไขปัญหาการจำกัดสิทธิ เสรีภาพโดยกฎหมายและกฎเกณฑ์ที่กว้างเกินควร จนกระทบสาระสำคัญของสิทธิเสรีภาพและ หลักการในการแก้ไขปัญหาลักษณะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองในระบบอบการเมือง โดยการเปิด โอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในระบบอบการเมืองมากขึ้น และการแก้ปัญหาคารกระจายอำนาจที่ยัง ไม่เป็นรูปธรรมชัดเจนในทางปฏิบัติ

กรอบที่ 2 เกี่ยวกับการตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐ ซึ่งประกอบด้วยประเด็น สำคัญ คือ ศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรม ศาลปกครอง ระบบการควบคุมการทุจริต การแสดง บัญชีทรัพย์สินและหนี้สิน คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ตุลาการ คดีอาญา ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง การตรวจเงินแผ่นดิน

กรอบที่ 3 เกี่ยวกับสถาบันการเมืองและความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเมือง ซึ่งประกอบด้วยประเด็นหลัก คือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา พรรคการเมือง คณะรัฐมนตรีและความสัมพันธ์ระหว่างรัฐสภาและคณะรัฐมนตรี

1.7 แนวคิดเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามรัฐธรรมนูญแห่งราช อาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 3 ได้บัญญัติว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” (วุฒิสภา, 2540 : 78) จากบทบัญญัติดังกล่าวทำให้เห็นว่ารัฐธรรมนูญเป็นรูปแบบหนึ่งซึ่งมีพื้นฐานจากแนวความคิดในการปกครองตนเองของประชาชนซึ่งมีหน้าที่ดูแลความทุกข์สุขของประชาชน หรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชนรูปแบบหนึ่ง ทั้งนี้ อยู่บนพื้นฐานของหลักการในความเสมอภาคกันของแต่ละบุคคลและหลักการเสมอภาคเท่าเทียมกัน การดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้น บุคคลแต่ละคนต้องเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของกันและกัน จะเหยียดหยามและกระทำต่อกันไม่ได้ ดังบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญซึ่งได้กำหนดไว้ เช่น มาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ ของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครองเสมอภาคกัน” มาตรา 26 ได้บัญญัติว่า “การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือสิทธิ และเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้” ส่วนมาตรา 28 ได้บัญญัติว่า “บุคคลย่อมอ้าง

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือใช้สิทธิ และเสรีภาพของตนได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน”

จากที่กล่าวมา จะเห็นว่าสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคเป็นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยที่เห็นว่าประชาชนทุกคนควรมีความเท่าเทียมกันในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ เช่น สิทธิ และเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย (มาตรา 4) สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง ความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิในเคหะสถาน (มาตรา 35) เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่ (มาตรา 36) สิทธิเสรีภาพในการสื่อสาร การแสดงความคิดเห็น (มาตรา 39) รวมทั้งสิทธิและเสรีภาพในการนับถือศาสนา (มาตรา 38) และสิทธิในการได้รับการศึกษา (มาตรา 43) ฯลฯ

นอกจากนี้ยังเห็นได้ชัดเจนว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญฉบับแรกที่ให้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคแก่ประชาชนมากที่สุดอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยใช้กระบวนการปฏิรูปการทางการเมืองตามแนวทางของรัฐธรรมนูญในการช่วยให้ประชาชนได้สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคมากขึ้น (คณิน บุญสุวรรณ, 2542) และนำหลักการจากองค์การสหประชาชาติที่ได้ประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) เมื่อวันที่ 10 ธันวาคม 2491 เป็นต้นมา ในการกำหนดเนื้อหาสาระสำคัญเพื่อให้ประชาชนมีชีวิตอยู่ในประเทศโดยมีอิสรภาพในการพูด และความเชื่อถือ และอิสรภาพจากความหวาดกลัวและความต้องการเชื่อมั่นในเกียรติศักดิ์และคุณค่าของบุคคล ทั้งนี้ หลักการของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

1. มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระและเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์ และสิทธิ ต่างมีเหตุผลและมโนธรรม ควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ
2. ทุกคนย่อมมีสิทธิและอิสรภาพ โดยปราศจากความแตกต่างใดๆ ไม่ว่าเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ความคิดเห็นทางการเมืองหรือทางอื่น เผ่าพันธุ์แห่งเชื้อชาติหรือสังคม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นๆ หนึ่ง จะไม่มีความแตกต่างใดๆ ตามมูลเหตุแห่งสถานะทางการเมือง ทางศาล หรือทางการระหว่างประเทศหรือดินแดนที่บุคคลสังกัด
3. ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพและความมั่นคงแห่งตัวตน
4. บุคคลใดๆ จะถูกยึดเป็นทาสหรือต้องภาวะจำยอมไม่ได้

5. บุคคลใดๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้ายโดยมนุษย์อย่างต่ำซ้ำไม่ได้
6. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายทุกแห่งหน
7. ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ
8. ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการบำบัดอันเป็นผลจริงจังกจากศาลที่มีอำนาจแห่งชาติต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิหลักมูล ซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย
9. บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการไม่ได้
10. ทุกคนมีสิทธิโดยเสมอภาคเต็มที่ในอันที่จะได้รับการพิจารณาที่เป็นธรรมและเปิดเผยจากศาลที่อิสระและเที่ยงธรรม
11. บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดตามอาชญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย จะถือว่าบุคคลใด ๆ มีผิดทางอาญาเนื่องด้วยกระทำหรือละเว้นใด ๆ อันไม่ได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายในขณะที่ได้กระทำนั้นไม่ได้
12. บุคคลใดจะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัว ในเคหสถาน ในการสื่อสาร หรือจะถูกหลบหลู่ในเกียรติยศชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
13. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการเคลื่อนไหวและสถานที่อยู่ภายในเขตของแต่ละรัฐ มีสิทธิที่จะออกจากประเทศใดๆ ได้ รวมทั้งประเทศของตนเองด้วย และมีสิทธิที่จะกลับยังประเทศของตน
14. ทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและสิทธิที่จะได้อาศัยพำนักในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยจากการประหัตประหาร แต่จะอ้างสิทธินี้ไม่ได้ในกรณีที่มีการดำเนินคดีสืบเนื่องอย่างแท้จริงมาจากความผิดที่ไม่ใช่ทางการเมืองหรือจากการกระทำอันขัดวัตถุประสงค์และหลักการของสหประชาชาติ
15. ทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติหนึ่ง บุคคลจะถูกตัดสัญชาติของตนโดยพลการหรือถูกปฏิเสธที่จะเปลี่ยนสัญชาติไม่ได้

16. ชายหรือหญิงที่มีอายุเต็มบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิที่จะทำการสมรสและก่อตั้งครอบครัว โดยปราศจากการจำกัดใดๆ อันเนื่องมาจากเชื้อชาติหรือศาสนา ต่างมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส และการสมรสจะกระทำกันก็แต่ด้วยความยินยอมโดยอิสระอย่างเต็มที่ของผู้มีเจตนาจะเป็นคู่สมรส ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและเป็นหลักมูลของสังคม และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ

17. ทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง เช่นเดียวกับการร่วมกับผู้อื่น และจะถูกริบทรัพย์สินโดยผลการไม่ได้

18. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความคิด มโนธรรมและศาสนา

19. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งความเห็นและการแสดงออก รวมถึงสิทธิในการถือเอาความคิดเห็นโดยปราศจากการแทรกสอด และสิทธิที่จะแสวงหา รับและแจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใดๆ และโดยไม่คำนึงถึงเขตแดน

20. ทุกคนมีสิทธิในอิสรภาพแห่งการร่วมประชุมและตั้งสมาคมโดยสันติ จะถูกบังคับให้สังกัดสมาคมหนึ่งสมาคมใดไม่ได้

21. ทุกคนมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในรัฐบาลของตน จะเป็นโดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้เลือกตั้งโดยอิสระ รวมทั้งมีสิทธิที่จะเข้าถึงบริการสาธารณะในประเทศของตนโดยเสมอภาค

22. ทุกคนในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคม และมีสิทธิในการบรรลุถึงสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคมและทางวัฒนธรรม อันจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับเกียรติยศของตน และการพัฒนาบุคลิกภาพของตนอย่างอิสระ

23. ทุกคนมีสิทธิในการทำงาน และในการเลือกงานโดยอิสระในเงื่อนไขอันยุติธรรม และเป็นประโยชน์แห่งการงานและสิทธิในการคุ้มครองต่อการว่างงาน ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับค่าจ้างเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติต่อทุกคนที่ทำงานรวมทั้งมีสิทธิที่จะได้รับสินจ้างที่ยุติธรรมและเป็นประโยชน์ที่จะหรือใช้ประกันแก่ตนเองและครอบครัวแห่งตน มีสิทธิที่จะตั้งและเข้าร่วมสหพันธ์กรรมกรเพื่อความคุ้มครองแห่งผลประโยชน์ของตน

24. ทุกคนมีสิทธิในการพักผ่อนและการใช้เวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควรและวันหยุดงานเป็นครั้งคราวโดยได้รับสินจ้าง

25. ทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอ มีสิทธิในความมั่นคงยามว่างงาน คนพิการ เป็นหม้าย คนชรา มารดาและเด็กมีสิทธิที่จะได้รับการดูแลรักษาและความช่วยเหลือ

26. ทุกคนมีสิทธิในการศึกษา ซึ่งจะต้องให้เปล่าอย่างน้อยในขั้นพื้นฐาน การศึกษาจะได้จัดไปในทิศทางเพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่และยังเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและอิสรภาพ จะต้องส่งเสริมความเข้าใจ ชันติธรรม และมีมิตรภาพระหว่างบรรดาประชาชาติ เชื้อชาติและศาสนา และต้องธำรงไว้ซึ่งสันติภาพ บิดามารดามีสิทธิเบื้องต้นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาอันจะให้แก่บุตรของตน

27. ทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมในการใช้ชีวิตหรือวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาคมโดยอิสระ มีสิทธิในการบันเทิง ในศิลปะ และมีสิทธิที่จะมีส่วนร่วมในความก้าวหน้าและคุณประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ และมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ทางศีลธรรมและทางวัตถุอันเป็นผลจากประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรม และศิลปกรรมที่ตนเป็นผู้สร้าง

28. ทุกคนมีสิทธิในระเบียบทางสังคม และทางการระหว่างประเทศที่จะให้เป็นผลตามสิทธิและอิสรภาพที่กำหนดไว้

29. ทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคมด้วยการพัฒนาบุคลิกภาพของตนโดยอิสระและเต็มที่จะกระทำได้ดีแต่ในประชาคมเท่านั้น ในการใช้สิทธิและอิสรภาพ ทุกคนตกอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ได้กำหนดลงโดยกฎหมายนั้น

จะเห็นว่าสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นหลักสำคัญของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540) ดังนั้นจึงจำเป็นที่ต้องทำความเข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ได้บัญญัติไว้ และจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้ ให้ความสำคัญกับคนในฐานะที่เป็นทั้งปัจเจกบุคคล เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของโลกอย่างเสมอกัน ไม่เลือกปฏิบัติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ยังได้รับรองสิทธิของชุมชนดั้งเดิมที่จะเข้าจัดการดูแลรักษาฐานทรัพยากรของชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืน โดยบัญญัติไว้ในมาตรา 46 ว่า "บุคคลซึ่งรวมกันเป็นชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมย่อมมีสิทธิอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ หรือวัฒนธรรมอันดีของท้องถิ่น และของชาติ และมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของชุมชน โดยได้รับรองอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นพื้นฐานของการปกครองส่วนท้องถิ่น

การที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เป็นรัฐธรรมนูญที่มุ่งหมายให้มีการปฏิรูปทางการเมืองเพื่อให้เกิดการกระจายอำนาจ และสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจของผู้ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ ดังนั้น รัฐธรรมนูญฉบับนี้จึงได้กำหนดให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ โดยการให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง คือ

1. นายกรัฐมนตรี
2. รัฐมนตรี
3. สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
4. สมาชิกวุฒิสภา
5. ข้าราชการการเมืองอื่น
6. ผู้ปกครองท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มีหน้าที่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สินของตน คู่สมรส และบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ ซึ่งคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ จะต้องดำเนินการตรวจสอบความถูกต้อง และความมีอยู่จริงของทรัพย์สินและหนี้สินดังกล่าว หากผู้ใดไม่ยื่นบัญชีแสดงรายการทรัพย์สินและหนี้สิน หรือจงใจแสดงบัญชีที่เป็นเท็จ หรือปกปิดไว้ ย่อมพ้นจากตำแหน่งตามที่กฎหมายบัญญัติ นอกจากนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสี่ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดที่มีอยู่ในสภาผู้แทนราษฎร หรือประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าห้าหมื่นคนมีสิทธิเข้าชื่อร้องขอโดยระบุนิติกรรมที่กล่าวหาผู้ดำรงตำแหน่งกระทำความผิดเป็นข้อๆ ให้ชัดเจน นอกจากนี้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองที่กระทำผิดจะต้องถูกดำเนินคดีโดยศาลฎีกาด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

ปัจจุบันมีหน่วยงานหลายแห่งที่จัดโครงการและกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแพร่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ให้แก่ประชาชน และเยาวชนนอกโรงเรียน ได้แก่

2.1 ทบวงมหาวิทยาลัย

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการในการส่งเสริมให้ประชาชนในทุกเขตเลือกตั้งเข้าใจในสาระสำคัญของรัฐธรรมนูญและกระบวนการเลือกตั้ง มีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย และมีความสนใจเพียงพอต่อการตัดสินใจทางการเมืองด้วยตนเอง รวมทั้งมีทักษะในการลงคะแนนเลือกตั้งในระบบใหม่ โดยมีบัณฑิตและผู้มีวุฒิ ปวส. ที่ว่างงาน รวมทั้งผู้ถูกเลิกจ้างได้มีงานทำ โดยการเรียนรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง และมีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย โครงการที่จัดให้แก่ประชาชน คือ

- โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรู้และการเลือกตั้ง โดยมีอาสาสมัครเพื่อเผยแพร่และส่งเสริมความรู้รัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง

2.2 กระทรวงมหาดไทย

มีภาระและหน้าที่หลักในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ จึงได้กำหนดเป็นนโยบายมีหน่วยงานหลัก 2 กรม ทำหน้าที่ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ในสาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังนี้

2.2.1 กรมการพัฒนาชุมชน

เนื่องจากรัฐธรรมนูญเป็นเรื่องนามธรรมบุคคลในชุมชนจำนวนมากไม่ทราบเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญและไม่สามารถวิเคราะห์ปัญหาของชีวิตประจำวันและโยงเข้ากับเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญ รวมทั้งผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติขาดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริง ดังนั้น กรมการพัฒนาชุมชนจึงได้ร่วมมือกับทบวงมหาวิทยาลัยและกรมอาชีวศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการในการจัดโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 คือ

- โครงการฝึกอบรมผู้นำท้องถิ่นมีการสอดแทรกเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ในสาระบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540

2.2.2 กรมการปกครอง

เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นมีความสำคัญต่อการให้ความรู้แก่ประชาชนด้านสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และในขณะเดียวกัน ก็มีบทบาทโดยตรงต่อการเื้อออำนวยความสะดวกด้านสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาค กรมการปกครองจึงมีโครงการเผยแพร่ประชาธิปไตย โดยปฏิบัติในพื้นที่แถบปริมณฑล คือ

- โครงการเผยแพร่ประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีจิตสำนึกทางการเมืองที่ถูกต้อง และตระหนักในความสำคัญของการออกเสียงเลือกตั้ง รวมทั้งสามารถนำหลักการประชาธิปไตยไปใช้ในการดำเนินชีวิต

2.3 สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยของการเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้น โดยมีการวินิจฉัยเรื่องคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งทั้งสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร รวมทั้งการสอดส่องดูแลเผยแพร่ประชาธิปไตย จึงได้มีการกำหนดโครงการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจดังนี้

- โครงการอาสาสมัครกับการเรียนรัฐธรรมนูญและการเลือกตั้ง
- โครงการอบรมครูอาจารย์เรื่องการเลือกตั้งระบบใหม่
- โครงการจ้างผู้ช่วยปฏิบัติงาน ผู้อำนวยการการเลือกตั้งจังหวัด, ผู้อำนวยการการเลือกตั้งเขต

2.4 กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการถือเป็นกระทรวงหลัก ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อสร้างจิตสำนึกและปลูกฝังเยาวชนของชาติให้มีคุณภาพ ระเบียบวินัย ความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และเลื่อมใสในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จึงได้มอบหมายให้กรมต่างๆ ในสังกัดของกระทรวงศึกษาธิการได้จัดกิจกรรมและโครงการต่างๆ เพื่อเผยแพร่สารบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ตัวอย่างเช่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2541)

2.4.1 กรมวิชาการ

ในฐานะที่กรมวิชาการมีหน้าที่หลักในการจัดทำคู่มือการเรียนรู้เรื่อง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้กับกรมสามัญศึกษา กรมอาชีวศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ที่มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา โดยมีการกำหนดเนื้อหาสาระเกี่ยวกับความสำคัญของรัฐธรรมนูญต่อการเมืองการปกครอง และวิถีชีวิตของประชาชน จึงได้จัดกิจกรรมเผยแพร่รัฐธรรมนูญ คือ

- โครงการเผยแพร่รัฐธรรมนูญและการพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
- กิจกรรมแนวการจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักการ เจตนารมณ์

และเนื้อหาสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2.4.2 กรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนในฐานะที่มีภาระหน้าที่หลักในการจัดการศึกษา ให้กับประชาชนและนักศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดบริการด้านความรู้ รัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ดังนี้

- โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย
- โครงการอบรมวิทยากรเผยแพร่ความรู้สาระบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ
- โครงการเผยแพร่สาระบัญญัติและการพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
- โครงการจัดรายการวิทยุและโทรทัศน์เพื่อการศึกษาต่างๆ เพื่อเผยแพร่

สาระบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ เช่น รายการโทรทัศน์ชุด “เปิดเล่มรัฐธรรมนูญ” เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้กำหนดให้เพิ่มเติมเนื้อหาเกี่ยวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ในหมวดวิชาบังคับ หมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต และวิชาเลือกวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต 1-6 รวมทั้งในกิจกรรมพบกลุ่ม

ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 เพื่อให้สถานศึกษาในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการดำเนินการสรุปได้ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 42)

1. หลักสูตรทุกหลักสูตรในสถานศึกษา สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จะต้องมีความหมาย เนื้อหา และกระบวนการที่สร้างเสริมคุณลักษณะประชาธิปไตย
2. การจัดหลักสูตรเนื้อหาวิชา ต้องเปิดโอกาสให้ครู - อาจารย์ และผู้สอนปลูกฝังอุดมการณ์ประชาธิปไตยได้ตามความเหมาะสม

3. ครู - อาจารย์ผู้สอนทุกรายวิชา ควรจะยึดหลักและวิธีการสอนที่เป็นประชาธิปไตย ทั้งรายวิชาที่มีเนื้อหาประชาธิปไตยโดยตรงและวิชาอื่นๆ โดยเน้นพฤติกรรมของนักศึกษาให้มีกิจกรรมในชั้นเรียนตามหลักประชาธิปไตย ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 คือ เสรีภาพ สันติสุข และสันติภาพ เป็นการปลูกฝังคุณธรรมในด้านมีวินัย การเคารพ สิทธิของบุคคล ความรับผิดชอบ และความสามัคคี ดังนี้

- 1) เคารพกฎ ระเบียบ และข้อบังคับ ให้ยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์
- 2) ให้โอกาสนักศึกษาแสดงความคิดเห็น ประเมินผลงานของตนเอง ของกลุ่มและของครูผู้สอนได้ด้วย
- 3) ให้มีการตัดสินใจโดยยึดเสียงข้างมาก และเคารพเสียงข้างน้อย โดยยึดหลักเหตุผล
- 4) สนับสนุนให้นักศึกษาได้ทำงานเป็นกลุ่มตามบทบาทอย่างเสมอภาค และด้วยความเป็นมิตร

จากที่กล่าวมา พอจะสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง เพื่อความชอบธรรม และมีประสิทธิภาพต่อการจัดระเบียบทางสังคม เพื่อให้เกิดเสรีภาพ และมีความเสมอภาค เกิดประโยชน์สุขและสมานฉันท์ในสังคมไทย ตลอดจนเสริมสร้างความเข้าใจให้เยาวชนและประชาชนทั่วไป ได้มีโอกาสศึกษา ทำความเข้าใจ และใช้ข้อมูลที่หลากหลายในสังคมยุคโลกาภิวัตน์มาศึกษาวิเคราะห์เนื้อหาสาระและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 อย่างละเอียดและต่อเนื่อง เพื่อให้นักศึกษาสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนที่ 3 การจัดการศึกษานอกโรงเรียน

3.1 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนโดยกรมการศึกษานอกโรงเรียน

กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้จัดบริการการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจจำแนกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2541 : 4 - 7)

3.1.1 การศึกษาสายอาชีพ เป็นการจัดการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อฝึกทักษะอาชีพภาคปฏิบัติ ตลอดจนส่งเสริมให้สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการประกอบอาชีพได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายและตลาดแรงงาน

3.1.2 การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดห้องสมุดเคลื่อนที่ การจัดกลุ่มสนใจเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ในรูปแบบต่างๆ การจัดทำสื่อเพื่อการเรียนรู้ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ รายการโทรทัศน์และรายการวิทยุที่ให้สาระประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

3.1.3 การศึกษาสายสามัญ เป็นการขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่เยาวชนนอกระบบโรงเรียนอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบต่างๆ ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญศึกษา 3 ระดับชั้น คือ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาสายสามัญ มีวิธีเรียน 3 วิธี ซึ่งผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความต้องการและเหมาะสมกับสภาพของตน ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2533)

1. แบบชั้นเรียน (ขร.) เป็นวิธีที่ผู้เรียนเข้าชั้นเรียนแบบนักเรียนในระบบโรงเรียนปกติ โดยใช้เวลาเรียนในช่วงเวลาตอนเย็นหลังจากเวลาการทำงาน สำหรับผู้ที่ศึกษาในหลักสูตรดังกล่าวจะต้องทำกิจกรรมตามที่หลักสูตรกำหนด

2. แบบเรียนด้วยตนเอง (ตอ.) เป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนไม่ต้องเข้าชั้นเรียนแต่เวลาศึกษาค้นคว้าอ่านตำราต่างๆ ด้วยตนเอง และเข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตามที่หลักสูตรกำหนด โดยจะต้องร่วมกิจกรรมพบกลุ่มไม่น้อยกว่า 75% ของเวลาพบกลุ่มทั้งหมด และต้องผ่านเกณฑ์การประเมินผลตามที่หลักสูตรแต่ละระดับได้กำหนดตามเงื่อนไข

3. แบบเรียนทางไกล (ทก.) เป็นวิธีการเรียนที่ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเองทางสื่อรูปแบบต่างๆ และเข้าร่วมการพบกลุ่มตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3.2 การจัดการศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญโดยวิธีการเรียนแบบทางไกล

3.2.1 หลักการจัดการศึกษาทางไกล ในการจัดการศึกษาทางไกล มีหลักการหรือรูปแบบในการจัด ดังนี้ (ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2533)

1. เป็นการเรียนการสอนโดยใช้สื่อประสม ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุ และการจัดกลุ่มผู้เรียนหรือการพบกลุ่ม

2. เป็นการเรียนระบบเปิด คือ ผู้เรียนสามารถลงทะเบียนเรียนได้อย่างทั่วถึง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเรียนได้ทุกสถานที่ และทุกเวลาตามความสามารถและความสะดวกของผู้เรียน รวมทั้งส่งเสริมให้สามารถเรียนรู้โดยไม่มีข้อจำกัด

3. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง คือ ให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนด้วยตนเองโดยใช้สื่อประสม

3.2.2 วิธีการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกลเป็นกระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ เช่น การอ่านคู่มือเรียน การรับชมและรับฟังรายการวิทยุและโทรทัศน์ การพบกลุ่ม เป็นต้น

วิธีการศึกษาทางไกล เป็นวิธีที่เหมาะสมสำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียนแบบในชั้นเรียนได้ โดยผู้เรียนต้องศึกษาจากตำรา แบบเรียน เอกสารต่างๆ ด้วยตนเอง พร้อมทั้งฟังบทเรียนทางวิทยุและ/หรือโทรทัศน์ควบคู่กันไป นอกจากนี้ ผู้เรียนจะต้องร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3.2.3 ลักษณะการเรียนการสอนทางไกล

1. วิธีการสอนทางไกล ผู้จัดจะต้องจัดทำบทเรียนและเอกสารให้นักศึกษา โดยจัดส่งให้ทางไปรษณีย์
2. มีการออกอากาศบทเรียนทางวิทยุ
3. มีการพบกลุ่มเพื่ออภิปรายและทำกิจกรรม
4. มีการบรรยายสรุปสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง
5. มีบริการด้านวิชาการ เช่น บริการสื่อเสริม หรือศูนย์การเรียน เป็นต้น
6. ผู้เรียนต้องศึกษาด้วยตนเองโดยฟังบทเรียนทางวิทยุ และรับชมรายการโทรทัศน์ตามหลักสูตร ศึกษาคู่มือเรียน และทำแบบฝึกหัด
7. ผู้เรียนพบกลุ่มเพื่ออภิปราย ทำกิจกรรม ทำแบบฝึกหัด หรือสอบถามปัญหาด้านการเรียนจากครูประจำกลุ่ม

3.3 หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นหลักสูตรที่ต่อเนื่องจากหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษา การศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการจัดการศึกษาเพื่อให้ความรู้ ฝึกทักษะและปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต

และการประกอบอาชีพได้เท่าเทียมกับผู้อื่น ทั้งยังให้สามารถปฏิบัติตนให้ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขตามควรแก่อัตภาพ ซึ่งมีความสอดคล้องกับหลักสูตรระดับเดียวกับในระบบโรงเรียน และมีความยืดหยุ่นพอเพียงที่จะให้ผู้เรียนเลือกเรียนได้ตามความสามารถ ความถนัด ความสนใจและความต้องการของผู้เรียน (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2536)

3.3.1 หลักการ

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีหลักการดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2536)

1. เป็นการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม อันเป็นพื้นฐานให้เห็นช่องทางสำหรับประกอบอาชีพตามความสามารถ ความสนใจ และความถนัด ตลอดจนรู้จักหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องในการที่จะใช้ประกอบการตัดสินใจเลือกงานอาชีพ หรือเพื่อปรับปรุงและส่งเสริมอาชีพที่ทำอยู่แล้วให้ดีขึ้น
2. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานสำหรับปรับปรุงการดำรงชีวิตของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม สิ่งแวดล้อม และวิทยาการใหม่ๆ
3. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างความเป็นเอกภาพของชาติ สอดคล้องกับสภาพการแก้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น
4. เป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาบุคลิกภาพในด้านจริยธรรม วัฒนธรรม ค่านิยม เจตคติ และพฤติกรรมไปในแนวทางอันจะเป็นการช่วยพัฒนาประเทศ
5. เป็นการศึกษาที่จัดให้ประสานสัมพันธ์กันทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน
6. เป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเจตคติที่ดีต่อสัมมาชีพ ฝึกให้ขยันอดทนและประหยัด ตลอดจนรู้จักสงวนบำรุงรักษาสาธารณสมบัติและทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ทั้งในปัจจุบันและอนาคต

3.3.2 โครงสร้างของหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นทุกๆ วิธีเรียนประกอบด้วยหมวดวิชาบังคับ 4 หมวดวิชา และหมวดวิชาเลือก 3 หมวดวิชา ดังปรากฏในโครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้ (กรมการศึกษานอกโรงเรียน, 2536)

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิชาภาษาไทย	ภาษาไทย (7) TH 20	ภาษาไทย (9) TH 21	จะเลือกเรียนหมวดวิชาใดก่อนก็ได้
วิชาคณิตศาสตร์	คณิตศาสตร์ (13) MA 20	คณิตศาสตร์ 1 (9) MA 21 คณิตศาสตร์ 2 (9) MA 22	จะเลือกเรียนในหมวดวิชาเลือก จะต้องเรียนตามลำดับ
วิชาส่งเสริม คุณภาพชีวิต	ส่งเสริมคุณภาพ ชีวิต (13) SO 20	ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค เหนือ (9) SO 21 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ (9) SO 22 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค กลาง (9) SO 23 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค ใต้ (9) SO 24 ส่งเสริมคุณภาพชีวิตภาค ตะวันออก (9) SO 25	จะเรียนหมวดวิชา บังคับหรือวิชาเลือก ก่อนก็ได้

ศูนย์วิทยพัฒนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมวดวิชา	ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น		หมายเหตุ
	วิชาบังคับ (หน่วยการเรียนรู้)	วิชาเลือก (หน่วยการเรียนรู้)	
วิชาอาชีพ	โลกของงานอาชีพ WO 20	อาชีพที่เป็นการฝึกทักษะ (200 ชม. = 1 หมวดวิชา)	วิชาอาชีพเลือก ผู้เรียนจะเลือกเรียน หรือเทียบหรือโอนได้ ทั้ง 3 หมวดวิชา ตาม เกณฑ์ที่กรมการศึกษา นอกโรงเรียนกำหนด
วิชาภาษาต่างประเทศ		ภาษาอังกฤษ 1 (9) EN 21 ภาษาอังกฤษ 2 (9) EN 22	จะเลือกเรียนหมวด วิชาใดก่อนก็ได้
วิชาวิทยาศาสตร์		วิทยาศาสตร์ 1 (9) SC 21 วิทยาศาสตร์ 2 (9) SC 22	จะเรียนหมวดวิชาใด ก่อนก็ได้
	4 หมวดวิชา	3 หมวดวิชา(อย่างน้อย)	ผู้เรียนที่จบหลักสูตร ต้องเรียนหมวดวิชา บังคับ 4 หมวดวิชา รวมไม่น้อยกว่า 7 หมวดวิชา (53 หน่วย การเรียนรู้)

3.3.3 เกณฑ์การใช้หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

1. การเรียนการสอน

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบทเรียน ควรให้ยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ สภาพท้องถิ่น ความสนใจของผู้เรียนและให้มีความสัมพันธ์ ระหว่างหมวดวิชามากที่สุดเท่าที่จะทำได้

2) ผู้สอนควรใช้วิธีสอนที่จะให้ผู้เรียนรู้ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่น ฝึกให้คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น และรู้จักนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน โดยพิจารณาวิธีสอนที่เห็นว่าเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย ทำงานเป็นกลุ่ม ฯลฯ

3) ผู้สอนควรคำนึงถึงการที่จะให้ผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้ทั้งภาควิชาการ และภาคปฏิบัติ ซึ่งมีผลส่งเสริมคุณลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล และให้ผู้เรียนอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข

4) เวลาเรียนในปีการศึกษาหนึ่งๆ ให้แบ่งภาคการเรียนออกเป็น 2 ภาค ภาคการเรียนละ 20 สัปดาห์ และอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามความเห็นสมควร

หลักสูตรนี้กำหนดให้เรียนวิชาบังคับ 4 หมวดวิชา และวิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หมวดวิชา สำหรับวิชาอาชีพเลือก ผู้เรียนจะเลือกเรียนหรือเทียบหรือโอนได้ไม่เกิน 3 หมวดวิชา

2. ข้อกำหนดวิชาอาชีพ

วิชาอาชีพที่เรียนให้ได้จบตามหลักสูตรนี้ มีโครงสร้างดังนี้

- 1) วิชาอาชีพบังคับ โลกของงานอาชีพ 3 หน่วยการเรียนรู้
- 2) วิชาอาชีพเลือก ผู้เรียนจะเลือกเรียน/เทียบ/โอน ได้ 3 หมวดวิชา ทั้งนี้ให้เลือกเรียนในวิชาที่มีเนื้อหาไม่ซ้ำกับที่เคยเรียนมาแล้ว โดยวิธีการดังนี้

2.1 ผู้ที่ผ่านการเรียนวิชาอาชีพบังคับแล้วจะนำแผนการประกอบอาชีพที่ได้รับ การประเมินแล้วมาปฏิบัติให้ได้ผลหรือเลือกฝึกทักษะที่ยังขาดอยู่ได้ (จำนวนหน่วยการเรียนรู้ให้เป็นไปตามเนื้อหาหลักสูตรวิชาอาชีพที่เลือกฝึกทักษะนั้นๆ)

2.2 เทียบมาจากประสบการณ์เดิมในสาขาอาชีพที่ประกอบอยู่ และมี รายได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.3 หากอาชีพเดิมที่ประกอบอยู่ได้เคยถูกนำมาเทียบตามแผนการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับประถมศึกษาแล้ว และต้องการนำมาขอเทียบอีก จะเทียบได้เฉพาะในส่วนที่ได้รับการพัฒนาเพิ่มขึ้นจากส่วนเดิมที่เคยเทียบแล้วเท่านั้น

2.4 โอนผลการเรียนจากแหล่งวิทยากร สถานประกอบการและสถาน ประกอบอาชีพอิสระตามวิธีการและเกณฑ์ที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนด

2.5 เรียนตามหลักสูตรวิชาซีพีที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดและอนุมัติ ซึ่งมีระดับเทียบเท่ากับระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยอาจเลือกเรียนวิชาเดียว สาขาเดียว หรือหลายรายวิชาสาขาเดียว หรือหลายรายวิชาต่างสาขากัน ที่มีเวลาเรียนตามหลักสูตรรวมกันไม่น้อยกว่า 20 ชั่วโมง นับให้ 1 หน่วยวิชา โดยสถานศึกษาจัดสอนเองหรือโอนผลการเรียนมาจากสถานศึกษาอื่นที่กระทรวงศึกษาธิการรับรอง

3. การประเมินผล

การประเมินผลการเรียนให้เป็นไปตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียน ตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2530

4. เกณฑ์การจบหลักสูตร

ผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ต้องสอบได้วิชาบังคับ 4 หน่วยวิชา วิชาเลือกไม่น้อยกว่า 3 หน่วยวิชา จึงจะถือว่าจบหลักสูตร

ตอนที่ 4 แนวคิดเกี่ยวกับความรู้และเจตคติ

4.1 ความรู้

4.1.1 ความหมายของความรู้ (Knowledge)

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของความรู้ (Knowledge) ไว้แตกต่างกันดังต่อไปนี้

ประภาพรรณ สุวรรณ (2526) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ (Knowledge) คือ พฤติกรรมขั้นต้น ซึ่งผู้เรียนเพียงแต่จำได้ อาจจะได้โดยนึกได้ หรือโดยการมองเห็นได้ ยินก็จำได้ ความรู้ในขั้นนี้ ได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับคำจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา มาตรฐาน เป็นต้น

วิเชียร วงศ์ใหญ่ (2525) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ (Knowledge) หรือความจำ (Recall) เป็นพฤติกรรมเบื้องต้นที่ผู้เรียนสามารถจำได้ หรือระลึกได้โดยการมองเห็น ได้ยิน ความรู้นี้ คือ ข้อเท็จจริง กฎเกณฑ์ คำจำกัดความ

สุมิตร คุณานุกร (2523) ได้ให้ความหมายว่า ความรู้ (Knowledge) คือ ความสามารถที่จะจดจำ (Memorization) และระลึกได้ (Recall) ถึงความรู้ที่ได้รับไปแล้ว อันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลต่างๆ เช่น ข้อมูลที่เฉพาะเจาะจง ข้อมูลที่เป็นข้อมูลหลักโดยทั่วๆ ไป วิธีการและขบวนการต่างๆ โครงสร้างและสภาพของสิ่งต่างๆ

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของความรู้ พอจะสรุปได้ว่า ความรู้เป็นพฤติกรรมขั้นต้นของบุคคลที่สามารถจำได้ หรือระลึกได้โดยการมองเห็น หรือได้ยินได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการจำกัดความ ความหมาย ข้อเท็จจริง กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ปัญหา

4.1.2 ประเภทของแบบวัดความรู้

วิลาส สิงหวีลย์ (อ้างถึงในอภิรัชย์ บรรณเจตพร , 2532) ได้แบ่งประเภทของแบบวัดความรู้ไว้ ดังนี้

1. แบบอัตนัย (Subjective or Essay Test) ลักษณะคำถามเป็นการกำหนดสถานการณ์ เพื่อให้ผู้ตอบแบบแสดงความรู้ ความเข้าใจ และความคิด ตั้งแต่กว้างที่สุด จนถึงแคบที่สุด ส่วนคำตอบนั้น ผู้ตอบจะมีอิสระในการตอบคำถามที่ตนถนัด ซึ่งคำตอบจะมีตั้งแต่หนึ่งประโยคจนถึงหลาย ๆ หน้ากระดาษ

2. แบบปรนัย (Objective Test) คำถามลักษณะคล้ายๆ กับแบบอัตนัย แต่การตอบนั้น ผู้ตอบอาจต้อง "เขียนตอบ" หรือ "เลือกตอบ" ในกรณีที่ต้องเขียนตอบก็เป็นเพียง คำเดียว ข้อความสั้นๆ หรือตัวเลขจำนวนเดียว มีคำตอบที่ถูกค่อนข้างแน่นอน แบบวัดความรู้แบบปรนัยมีหลายชนิด ได้แก่

1. ชนิดให้ตอบสั้น (The Short - Answer Form)
2. ชนิดให้เติมช่องว่าง (The Completion Form)
3. ชนิดถูก - ผิด (The True - False Form)
4. ชนิดเลือกตอบ (The Multiple Choice Form)
5. ชนิดจับคู่ (The Matching Form)

4.2 เจตคติ

4.2.1 ความหมายของเจตคติ (Attitude)

เจตคติ (Attitude) มาจากคำว่า "Aptus" ในภาษาละติน ซึ่งตรงกับคำว่า ความเหมาะสม (Fitness) หรือการปรับตัว (Adaptedness) มีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของเจตคติไว้ดังนี้

เชดส์กัตต์ โฆวาซินส์ (2520) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ประสบการณ์ และเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรม หรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเรานั้นๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง อาจจะไปในทางสนับสนุนหรือคัดค้านก็ได้

กมลรัตน์ หล้าสูงษ์ (2528) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการเรียนรู้และประสบการณ์ แสดงสภาวะร่างกายและจิตใจในด้านความพร้อมที่จะตอบสนองต่อบุคคลหรือสิ่งต่างๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสองลักษณะ กล่าวคือ แสดงความพร้อมที่จะเข้าไปหาเมื่อเกิดความรู้สึกชอบ เรียกว่า เจตคติที่ดีหรือทางบวก หรือแสดงความพร้อมที่จะหลีกเลี่ยงเมื่อเกิดความรู้สึกไม่ชอบ เรียกว่า เจตคติไม่ดี หรือทางลบ

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2531) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ การรวบรวมเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิดเห็น ความเชื่อ และความจริง รวมทั้งความรู้สึกซึ่งอาจเป็นการประเมินทั้งหมดเกี่ยวพันกัน พยายามให้รู้ถึงจุดแกนกลางของวัตถุนั้น และความรู้สึกเหล่านั้นมีแนวโน้มจะก่อให้เกิดพฤติกรรมชนิดใดชนิดหนึ่งขึ้นไป

อนันต์ จันทร์ทวี (2537) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ ความรู้สึกเอนเอียงทางจิตใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง อาจแสดงออกให้เห็นในลักษณะความเชื่อ ท่าทาง หรือความคิด

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (2538) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ ท่าที หรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

อลลพอร์ต (Allport, 1935) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ สภาวะของความพร้อมด้านจิตซึ่งเกิดจากประสบการณ์ที่จะมีต่อบุคคล สิ่งของ หรือสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายว่า เจตคติ คือ ความพร้อมที่จะแสดงออกในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง อาจเป็นการเข้าหาหรือถอยหนีหรือต่อต้านเหตุการณ์ต่อบุคคลหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น รักเกลียดกลัว ไม่พอใจต่อสิ่งนั้น

จากแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับความหมายของเจตคติ พอจะสรุปได้ว่า เจตคติ เป็นความรู้สึกของบุคคล ที่แสดงออกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หลังจากที่ได้รับประสบการณ์ในสิ่งนั้นแล้ว ซึ่งสามารถที่จะสังเกตได้จากพฤติกรรมที่แสดงออกต่อสิ่งนั้นในทางลบ ทางบวก หรือเฉยๆ

4.2.2 องค์ประกอบของเจตคติ

สุชา จันทรเอม (2533) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของเจตคติไว้ 3 องค์ประกอบ คือ

1. Cognitive component เป็นองค์ประกอบเกี่ยวกับความรู้สึก หรือความเชื่อของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หากบุคคลมีความรู้สึกหรือเชื่อว่าสิ่งใดดีก็มักจะมีเจตคติที่ดีต่อสิ่งนั้น ในทางตรงข้าม หากมีความรู้สึกว่าสิ่งใดไม่ดีก็จะมีเจตคติที่ไม่ดีต่อสิ่งนั้น

2. Feeling component เป็นองค์ประกอบด้านความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอารมณ์เกี่ยวข้องอยู่ด้วย กล่าวคือ หากบุคคลมีความรู้สึกรักหรือชอบพอบุคคลใดหรือสิ่งใด ก็จะช่วยให้เกิดเจตคติที่ดีต่อบุคคลหรือสิ่งนั้นไปด้วย แต่หากมีความรู้สึกเกลียดหรือโกรธบุคคลใดสิ่งใด ก็จะทำให้มีเจตคติที่ไม่ดีต่อบุคคลนั้นหรือสิ่งนั้น

3. Action - tendency component เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของบุคคล คือ ความโน้มเอียงที่บุคคลจะแสดงตอบโต้อย่างไรออกมา พฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเกิดจากความรู้อะไรและความรู้สึกที่บุคคลนั้นมีอยู่เกี่ยวกับวัตถุ เหตุการณ์ หรือบุคคลนั้นๆ เอง

ศักดิ์ สุนทรเสณี (2531) กล่าวถึงองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดเจตคติมีอยู่ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบทางการรับรู้ (Cognitive component) เป็นเรื่องของการรับรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นการรับรู้เกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคลหรือเหตุการณ์ต่างๆ ว่ารู้สิ่งต่างๆ ดังกล่าวนั้นได้อย่างไร รู้ในทางที่ดีหรือไม่ดี ทางบวกหรือทางลบ ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดเจตคติ

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component or Feeling component) เป็นองค์ประกอบทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งถูกเร้าขึ้นจากการรับรู้ นั้น เมื่อเราเกิดการเรียนรู้สิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว จะทำให้เกิดความรู้สึกทางดีหรือไม่ดี ถ้าเรารู้สึกต่อสิ่งใดในทางไม่ดี เราก็จะไม่ชอบหรือไม่พอใจในสิ่งนั้น

3. องค์ประกอบทางด้านแนวโน้มในทางพฤติกรรมหรือการกระทำ (Action - tendency component or Behavioral component) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองต่อสิ่งนั้นๆ ในทางใดทางหนึ่ง คือ พร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ หรือในทางทำลาย ขัดขวาง ต่อสู้

ไทรแอนดิส (Triandis, 1971) กล่าวถึงองค์ประกอบสำคัญที่ก่อให้เกิดเจตคติ 3 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านพุทธิปัญญา (Cognitive component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้หรือความเข้าใจของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้านั้นๆ เพื่อให้เป็นเหตุผลในการที่จะสรุปรวมเป็นความเชื่อ หรือประเมินผลสิ่งเร้านั้นๆ

2. องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective component) เป็นองค์ประกอบทางด้านความรู้สึกหรืออารมณ์ของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเร้าต่างๆ เป็นผลต่อเนื่องมาจากการที่บุคคลประเมินสิ่งเร้านั้นแล้วว่า พอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ ดีหรือเลว

3. องค์ประกอบทางด้านการปฏิบัติ (Behavioral component) คือ ความพร้อมหรือความโน้มเอียงที่บุคคลจะประพฤติปฏิบัติหรือตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทิศทางที่จะสนับสนุนหรือคัดค้าน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือความรู้สึกของบุคคลที่ได้จากการประเมินผล

จากการศึกษาถึงองค์ประกอบที่ทำให้เกิดเจตคติ สรุปได้ว่า เจตคติเกิดขึ้นได้จากประสบการณ์การเรียนรู้ การถ่ายทอด และการเลียนแบบในสังคมของบุคคลอื่นจะเป็นที่มาของการแสดงออกของพฤติกรรม หรือการปฏิบัติของบุคคล

4.2.3 ลักษณะของเจตคติ

ในการจัดการศึกษาทุกประเภท สิ่งสำคัญที่จะช่วยให้บุคคลสามารถนำความรู้เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ไปปฏิบัติจนเป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย คือ เจตคติ ซึ่งเจตคติของบุคคลถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคล เมื่อบุคคลมีเจตคติไปในทิศทางใด ก็มักจะมีพฤติกรรมไปในทางนั้น (เพียร์ วัยโจน, 2530) ได้มีนักจิตวิทยาและนักศึกษากล่าวถึงลักษณะของเจตคติสอดคล้องกันไว้ดังนี้

เชดคักดี โฆวาสิษฐ์ (2520) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นผลหรือขึ้นอยู่กับกรที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้าด้วยการแปรเปลี่ยนเจตคติมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม
2. เจตคติของบุคคลจะแปรค่าทั้งในด้านคุณภาพและความเข้ม โดยครอบคลุมช่วงเจตคตินั้นจะแปรค่าได้ทั้งจากมาก ปานกลาง และน้อย กล่าวคือเจตคติจะมีทั้งทางบวกและทางลบ
3. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเป็นสิ่งที่กำหนดขึ้นเองหรือเป็นผลมาจากลักษณะโครงสร้างภายในตัวของบุคคลหรือบุคลิกภาวะ
4. เจตคติขึ้นอยู่กับสิ่งเร้าเฉพาะอย่างทางสังคม
5. เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกัน อาจจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน
6. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีลักษณะคงที่ และเปลี่ยนแปลงได้ยาก

มานิต สิทธิผล (2540) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เป็นผลหรือขึ้นอยู่กับกรที่บุคคลประเมินผลสิ่งเร้า แล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายในที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรม
2. เจตคติแปรค่าได้ทั้งด้านความเข้มข้นและทิศทาง มีค่าต่อเนื่องกัน
3. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้มากกว่าเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเอง หรือมีค่าต่อเนื่องกัน
4. เจตคติขึ้นอยู่กับเป้าหมายเจตคติหรือสิ่งเร้าเฉพาะทางสังคม
5. เจตคติของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกันอาจมีความสัมพันธ์กัน
6. เจตคติเป็นการเตรียมความพร้อม ในการตอบสนองต่อสิ่งเร้าในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งนั้นๆ ซึ่งการเตรียมนั้นจะเป็นการเตรียมภายในจิตใจมากกว่าภายนอกที่จะสังเกตเห็นได้
7. ภาวะของความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะที่กล่าวในข้อ 6 นั้น เป็นลักษณะซับซ้อนของบุคคลที่จะยอมรับหรือไม่ยอมรับ ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งต่างๆ จะเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับอารมณ์ด้วย ซึ่งอาจเป็นสิ่งที่อธิบายไม่ค่อยจะได้และบางครั้งก็ไม่มีเหตุผล
8. เจตคติไม่ใช่พฤติกรรม แต่เป็นสภาวะทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิด และเป็นตัวกำหนดแนวทางในการแสดงออกของพฤติกรรม
9. เจตคติไม่สามารถวัดได้โดยตรง แต่สามารถใช้เครื่องวัดพฤติกรรมที่แสดงออกมาเพื่อเป็นแนวทางในการทำนายหรืออธิบายเจตคติได้

10. เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ บุคคลจะมีเจตคติในเรื่องเดียวกันแตกต่างกันได้ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับอายุ เชื้อชาติ วัฒนธรรม เป็นต้น

11. เจตคติมีความมั่นคงที่แน่นอนพอสมควร แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้เมื่อประสบกับสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมใหม่และแตกต่างไปจากเดิม

12. เจตคติเป็นสภาพของจิตใจที่มีความมั่นคงถาวรพอสมควร และเมื่อเกิดขึ้นแล้วโดยทั่วไปมักเปลี่ยนแปลงได้ยาก

เออรอน ควิน ซาเทิน (Aaron Quinn Sartain, 1973) กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้ดังนี้

1. เจตคติเป็นความรู้สึกที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แม้กระทั่งสิ่งที่เป็นนามธรรมอย่างมีเสรีภาพ เช่น คน สิ่งของ หรือพระผู้เป็นเจ้า เป็นต้น
2. เจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างมีทิศทาง คือ เจตคติที่เป็นไปในทางบวกหรือลบ และมีความเข้มข้น คือ ระดับความชอบหรือไม่ชอบมากน้อยแตกต่างกันออกไป
3. เจตคติเป็นแนวโน้มในการแสดงออกของบุคคลในทางที่ชอบหรือไม่ชอบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

มาร์วิน อี ชอร์ และแจ๊ค เอ็ม ไรท์ (Marvin E. Show and Jack M. Wright, 1967) ได้กล่าวถึงลักษณะของเจตคติไว้สรุปได้ดังนี้

1. เจตคติเป็นผลมาจากการที่บุคคลประเมินมโนคติ เกี่ยวกับลักษณะของสิ่งเร้า แล้วแปรเปลี่ยนมาเป็นความรู้สึกภายใน ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการที่จะแสดงพฤติกรรม
2. เจตคตินั้นจะถูกแปลความหมายให้แปรค่าได้ ทั้งในด้านคุณภาพและความเข้มโดยจะครอบคลุมช่วงของเจตคติในด้านบวกไปจนถึงในด้านลบ
3. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้มากกว่าที่จะมีมาตั้งแต่กำเนิด หรือเป็นผลมาจากการพัฒนาโครงสร้างของร่างกายและวุฒิภาวะ
4. เจตคติเกี่ยวข้องกับสิ่งเร้าเฉพาะอย่างทางสังคม
5. เจตคติที่บุคคลมีต่อสิ่งเร้าที่เป็นกลุ่มเดียวกัน อาจมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งอาจก่อรูปขึ้นเป็นเจตคติเฉพาะบุคคลต่อสิ่งเร้านั้น ๆ

6. เจตคติเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจะมีความคงที่ เปลี่ยนแปลงได้ยาก เจตคติเกิดได้ 2 ลักษณะ คือ

1) เจตคติทางบวก (Positive) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความพึงพอใจ เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้หรืออยากเข้าใกล้สิ่งนั้น

2) เจตคติทางลบ (Negative) เป็นความพร้อมที่จะตอบสนองในลักษณะของความไม่พึงพอใจ ไม่เห็นด้วย อาจทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่ายชิงชัง หรือต้องการหนีให้ห่างสิ่งนั้น

4.2.4 การวัดและมาตรวัดเจตคติ

ในการศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือวัดเจตคตินั้น สก็อต (Scott, 1976) ได้กล่าวว่า สิ่งที่ต้องพิจารณาในการวัดเจตคติมีดังนี้

1. ทิศทางของเจตคติ (Direction) เจตคติแสดงออกได้ 2 ทิศทาง คือ

1) เจตคติเชิงนิมมานหรือเจตคติทางบวก (Positive) เป็นความโน้มเอียงของอารมณ์ไปในทางชอบ คล้อยตาม หรือเห็นด้วย

2) เจตคติเชิงนิเสธหรือเจตคติทางลบ (Negative) เป็นความโน้มเอียงทางอารมณ์ในลักษณะไม่พึงพอใจ เกลียดหรือต่อต้าน ไม่เห็นด้วย ทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย หนีให้ห่างจากวัตถุหรือสภาพการณ์นั้น

2. ระดับของเจตคติ (Magnitude) หมายถึง การที่บุคคลแสดงความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้น อาจมีความรู้สึกเพียงผิวเผิน เล็กน้อย หรือลุ่มลึก เจตคติดระดับผิวเผินจะไม่มี ความคงที่ เปลี่ยนแปลงง่าย ส่วนเจตคติดระดับลุ่มลึกจะคงทนถาวรและเปลี่ยนแปลงยาก

3. ความเข้มของเจตคติ (Intensity) หมายถึง ปริมาณของความรู้สึกหรือความคิดเห็นที่มีต่อสิ่งใด ซึ่งจะปรากฏในรูปของความรู้สึกต่อสิ่งนั้นมากหรือน้อยเพียงใด

ดังนั้น ในการสร้างเครื่องมือเพื่อวัดเจตคติใดๆ จะต้องพยายามสร้างเครื่องมือให้วัดได้ว่าบุคคลนั้นมีเจตคติในทางบวกหรือทางลบ ทิศทางของเจตคติของบุคคลจะแสดงออกในรูปเห็นด้วย ไม่เห็นด้วย ชอบ ไม่ชอบ และการวัดระดับของเจตคติ พิจารณาได้จากการยอมรับและตอบสนองในระดับที่ผิวเผิน ไม่แน่นอนหรือหนักแน่นมากนักน้อยเพียงใด ความเข้มจะปรากฏในรูปค่าของคะแนนตามเครื่องมือที่สร้างขึ้น (ไพบูลย์ อินทริวิชา, 2517)

สำหรับมาตรวัดเจตคตินั้น ได้มีนักวิจัยและนักจิตวิทยาพยายามสร้างขึ้นไว้หลายวิธีโดย บุญธรรม กิจปรีดาวิสุทธิ (2524) ได้กล่าวว่า มาตรวัดเจตคติที่นิยมและรู้จักกันแพร่หลายนั้นมี 3 แบบ ดังนี้

1. มาตรวัดเจตคติตามแบบเทอร์สโตน (Thurstone's Type Scales) การสร้างจะกระทำโดยการเริ่มสร้างข้อความวัดเจตคติต่อสิ่งที่ต้องการจะศึกษาขึ้นมาจำนวนหนึ่งประมาณ 50 ข้อความ หรือมากกว่า แต่ละข้อความกำหนดให้มี 1 คำตอบ เริ่มจาก A ถึง K หรืออาจจะใช้จากชอบมากที่สุดไปจนถึงไม่ชอบมากที่สุดก็ได้

2. มาตรวัดเจตคติตามแบบลิเคิร์ต (Likert - Type Scale) มาตรวัดเจตคตินี้มีชื่อเรียกหลากหลายชื่อ เช่น Sigo Scala, Method of Summated - Rating, Likert's Scaling เป็นต้น วิธีการสร้างเริ่มต้นจากการสร้างข้อความที่แสดงเจตคติต่อสิ่งที่ต้องการจะศึกษาขึ้นมาจำนวนหนึ่ง และกำหนดให้แต่ละข้อความมี 5 คำตอบ จากเห็นด้วยอย่างยิ่ง เห็นด้วยไม่แน่ใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

3. มาตรวัดเจตคติของกัทท์แมน (Guttman' Technique) เป็นวิธีการที่อธิบายถึงขบวนการในการประเมินผลกลุ่มของข้อความกลุ่มหนึ่งๆ ว่าเป็นไปตามข้อจำกัดหรือครบถ้วนตามลักษณะที่ถูกต้องในการสร้างสเกลโดยวิธีของกัทท์แมน (Guttman) หรือไม่เท่านั้น ซึ่งสเกลนั้นเป็นที่ทราบกันในนามของคำว่า มาตรกัทท์แมน

4.2.5 ประโยชน์ของการวัดเจตคติ

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเจตคติ ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติไว้ดังนี้

โทรแอนดิส (Triandis, 1971) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติ สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัว โดยการจัดรูปแบบหรือจัดระบบสิ่งของต่างๆ ที่อยู่รอบๆ ตัว
2. ช่วยให้มีการเข้าใจตัวเอง โดยช่วยให้บุคคลหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่ดี ปกปิดความจริงบางอย่าง หรือนำความไม่พอใจออกจากตัวเอง
3. ช่วยในการปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน ซึ่งการมีปฏิริยาตอบโต้หรือกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งออกไปนั้น ส่วนมากจะทำในสิ่งที่นำความพอใจมาให้

4. ช่วยให้คุณแสดงออกถึงค่านิยมพื้นฐานของตนเอง

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2531) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการวัดเจตคติสรุปได้ดังนี้

1. วัดเพื่อทำนายพฤติกรรม เนื่องด้วยเจตคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล ย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าเขามีความรู้สึกด้านที่ดีหรือไม่ดีเกี่ยวกับสิ่งนั้นมากน้อยเพียงใด และเขามีความรู้สึกชอบหรือไม่ชอบสิ่งนั้นเพียงใด เจตคติของบุคคลต่อสิ่งนั้นจึงเป็นเครื่องทำนายว่าบุคคลนั้นจะมีการกระทำต่อสิ่งนั้นไปในทำนองใด ฉะนั้น การทราบเจตคติของบุคคลช่วยให้สามารถทำนายการกระทำของบุคคลนั้นได้ แม้จะไม่ถูกต้องเสมอไปก็ตาม
2. วัดเพื่อหาทางป้องกัน ทั้งนี้ในโลกเสรีนั้น การที่บุคคลจะมีเจตคติต่อสิ่งใดอย่างนั้นเป็นสิทธิของบุคคลนั้น แต่การอยู่ด้วยกันด้วยความสงบสุขในสังคม ย่อมจะเป็นไปได้เมื่อพลเมืองมีเจตคติต่อสิ่งต่างๆ คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกัน และไม่เกิดความแตกแยกขึ้นในสังคม ในการประกอบอาชีพบางประเภทจึงจำเป็นต้องได้บุคคลที่มีเจตคติอันเหมาะสมมาเป็นผู้ปฏิบัติ
3. วัดเพื่อหาทางแก้ไข กล่าวคือในสังคมประชาธิปไตยนั้น บุคคลสามารถจะมีเจตคติต่อเรื่องใดเรื่องหนึ่งแตกต่างกันไปได้มาก แต่ในบางเรื่องมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับความเห็นและเจตคติที่สอดคล้องกัน เพื่อที่ประชาชนจะได้มีการกระทำที่พร้อมเพรียงกัน
4. วัดเพื่อเข้าใจสาเหตุและผล กล่าวคือเจตคติต่อสิ่งต่างๆ นั้น เปรียบเสมือนสาเหตุภายในซึ่งมีกำลังผลักดันให้บุคคลกระทำไปได้ต่างๆ กัน สาเหตุภายในหรือเจตคติต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดของบุคคลนี้ อาจเป็นผลกระทบมาจากสาเหตุภายนอกด้วยส่วนหนึ่ง และเจตคติของบุคคลอาจเป็นเครื่องกรอง หรือเครื่องหันเหอิทธิพลของสาเหตุภายนอก ที่มีต่อการกระทำของบุคคลนั้นได้ ฉะนั้นการเข้าใจอิทธิพลของสาเหตุภายนอกที่มีต่อการกระทำของบุคคล ในบางกรณี อาจจำเป็นต้องวัดเจตคติของบุคคลต่างๆ ต่อสาเหตุภายนอกนั้นด้วย

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศไทย

วรรณวิมล หนิมพานิช (2517) ศึกษาเรื่อง “มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น” เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองที่นักเรียนได้รับจากโรงเรียนกับสภาพแวดล้อมทางบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับการแสดงออกเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน และวิธีสอนสังคมศึกษาที่ครูใช้เพื่อพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมือง ผลการวิจัยพบว่าการศึกษาของบิดา รายได้ของบิดามารดา อาชีพของบิดา ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับการแสดงออกเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมือง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในเรื่องการฟังการหาเสียงเลือกตั้ง และการเห็นด้วยหรือไม่กับการออกเสียงของสมาชิกสภานิติบัญญัติเกี่ยวกับการไม่ให้ประชาชนอายุ 18 – 19 ปี มีสิทธิลงคะแนน ส่วนวิธีสอนที่ครูใช้ในการพัฒนามโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยคือ การบรรยาย การอภิปรายแสดงความคิดเห็น การศึกษาค้นคว้า การสอนตามแบบเรียน การสร้างสถานการณ์จำลอง และการแสดงบทบาทสมมุติ (Role play)

วิจิต ประสมปลื้ม (2518) ศึกษาเรื่อง “ความสำนึกทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม” พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจทั่วไปทางการเมืองระดับกลาง นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 85.64) มีทัศนคติทางการเมืองในระดับกลาง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทัศนคติทางการเมืองไม่แตกต่างกัน นักเรียนที่มีพื้นฐานทางครอบครัวระดับกลางและระดับต่ำ มีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนที่ครอบครัวมีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยสูง และนักเรียนที่ครอบครัวมีการอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตยต่ำ มีทัศนคติทางการเมืองไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมเจต อ่ำรอด (2518) ศึกษาเรื่อง “ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาในวิทยาลัยครู” พบว่า นักศึกษาหญิงกับชายและนักศึกษาที่อยู่ในเมืองกับนอกเมือง มีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกันตามลำดับ แต่นักศึกษาระดับ ป.กศ. กับ ป.กศ. สูง มีความคิดเห็นทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

เสาวนีย์ ทองรวย (2520) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนรัฐบาลส่วนกลางต่อการเมืองไทย” สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. นักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีทัศนคติต่อการเมืองแตกต่างกัน โดยที่นักเรียนหญิง จะมีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองไทยมากกว่านักเรียนชาย
2. นักเรียนในโรงเรียนชาย โรงเรียนสตรี และโรงเรียนสหศึกษา มีทัศนคติต่อการเมืองไทยไม่แตกต่างกัน
3. นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองต่างกัน จะมีทัศนคติต่อการเมืองไทยแตกต่างกันโดยที่นักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองสูงจะมีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองไทยมากกว่านักเรียนที่มีความรู้พื้นฐานทางการเมืองต่ำ นักเรียนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 87.17) มีความเห็นว่าโรงเรียนควรจะทำให้มีการสอนวิชาเกี่ยวกับการเมือง ในด้านลัทธิการเมือง
4. นักเรียนในกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 56.09 ติดตามข่าวสารการเมืองจากวิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

สุชาติ ราชบุรีดุชาติ (2521) ศึกษาเรื่อง “ภาพพจน์เกี่ยวกับอำนาจทางการเมืองของนักเรียนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร” พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีอิทธิพลต่อภาพพจน์ของเด็กที่มีต่อรัฐบาล เด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำมีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง และเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนปานกลาง มีภาพพจน์ในเชิงสนับสนุนต่อรัฐบาลมากกว่าเด็กที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง

มานะศรี ยงเจริญ (2522) ศึกษาเรื่อง “การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักศึกษาคณะรัฐศาสตร์ ชั้นปีที่ 3 และชั้นปีที่ 4 มหาวิทยาลัยรามคำแหง” พบว่า นักศึกษาที่มีอายุมากเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและนักศึกษาชายเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านักศึกษาหญิง

ลลินธร กิจจาริการกุล (2522) ศึกษาเรื่อง “ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย” พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายส่วนใหญ่มีทัศนคติทางการเมืองในระดับปานกลาง นักเรียนชายและนักเรียนหญิงที่มีภูมิลำเนาอยู่ในเขตตัวเมืองและนอกเขตเมืองเพศของนักเรียน การศึกษา อาชีพ และการอบรมเลี้ยงดูของบิดามารดาไม่มีผลทำให้ทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนแตกต่างกัน

จิรายุทธ วัจนะรัตน์ (2524) ศึกษาเรื่อง “การไม่ไปออกเสียงเลือกตั้ง : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2524 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร” พบว่า อาชีพของประชาชนมีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจในระบบการเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตย กล่าวคือ ผู้มีอาชีพรับราชการหรือทำงานในรัฐวิสาหกิจ จะมีความรู้ความเข้าใจสูงกว่าอาชีพอื่น

สายทิพย์ สุกติพันธ์ (2524) ศึกษาเรื่อง “การเรียนรู้ทางการเมืองของเยาวชนไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีนักเรียนระดับมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครโดยเฉลี่ยมีความสนใจทางการเมืองระดับค่อนข้างต่ำ มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองในระดับสูง มีความไว้วางใจทางการเมืองระดับปานกลาง โดยเฉพาะไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองและระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง แต่เพศมีอิทธิพลต่อความไว้วางใจทางการเมือง นักเรียนชายมีระดับการไว้วางใจทางการเมืองสูงกว่านักเรียนหญิง ระดับชั้นหรืออายุของนักเรียนมีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมือง ระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง ตลอดจนความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล โดยพบว่า ยิ่งเด็กมีระดับชั้นเรียนสูงขึ้น ยิ่งมีความสนใจทางการเมืองสูงขึ้น มีความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงขึ้น แต่จะมีความไว้วางใจทางการเมืองลดลงตามลำดับ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไม่มีอิทธิพลต่อความสนใจทางการเมืองและความไว้วางใจทางการเมือง ตลอดจนความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล แต่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีความสัมพันธ์กับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง นักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงมีแนวโน้มที่จะมีระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมืองสูงกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำกว่า ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของครอบครัวไม่มีความสัมพันธ์กับความสนใจทางการเมือง ระดับความรู้สึกมีประสิทธิภาพทางการเมือง ความไว้วางใจทางการเมือง ตลอดจนความคิดเห็นในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาล

เกษม เขยชม (2525) ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองของครูสังคมศึกษา” พบว่า ครูสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจทางการเมืองในเรื่องรัฐธรรมนูญอยู่ในระดับมาก ส่วนเรื่องที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ เรื่องลัทธิการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สิทธิและเสรีภาพของบุคคลในระบอบประชาธิปไตยและพรรคการเมือง สำหรับเรื่องที่อยู่ในระดับน้อยคือ เรื่องความหมายของการเมือง และยังพบว่า ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่หาความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจากโทรทัศน์มากที่สุด

ศรีเชาว์ วิหคโต (2526) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านสื่อในการเรียนและสถานภาพของนักศึกษา กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของนักศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จระดับ 3-4 ทางวิทยุไปรษณีย์” จำนวน 293 คน พบว่า ตัวแปรด้านสื่อในการเรียนและสถานภาพของนักศึกษามีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

สมพิศ เจียมศักดิ์ศรี (2529) ศึกษาเรื่อง “ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิหลังทางครอบครัว กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า ภูมิหลังทางครอบครัวมีความสัมพันธ์กับสัมฤทธิ์ผลทางเรียนวิชาสังคมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ตัวแปรที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษา อาชีพ และความเกี่ยวข้องกับนักเรียนของผู้ปกครอง

สมศักดิ์ พวงมาลี (2532) ศึกษาเรื่อง “องค์ประกอบที่มีความสัมพันธ์กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิต ของนักศึกษาระบบทางไกลระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน พุทธศักราช 2530 ในเขตการศึกษา 7” พบว่า อายุของนักศึกษา ความถี่ในการอ่านคู่มือเรียนและการทำแบบฝึกหัด การทำงานควบคู่ไปกับการเรียนได้ และการนำเนื้อหาหมวดวิชาส่งเสริมคุณภาพชีวิตไปใช้ปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ส่วนวิธีการจัดกิจกรรมพบกลุ่มของครูประจำกลุ่ม และสถานภาพทางครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงลบกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

วิชัย บุญอุดมพร (2538) ศึกษาเรื่อง “ความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนผู้มีอายุระหว่าง 18 – 19 ปี ในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” พบว่า ประชากรที่ทำการศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยในระดับดีพอสมควร เมื่อจำแนกตามอาชีพพบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจมากกว่ากลุ่มอาชีพอื่น

สมนึก มั่งน้อย (2539) ศึกษาเรื่อง “การรับรู้พฤติกรรมของประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 กรุงเทพมหานคร” พบว่า

1. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 รับรู้พฤติกรรมของตนในระดับดีทุกด้าน คือ ด้านการรู้จักบทบาทและหน้าที่ของตน ด้านการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ด้านการคิดถึงประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน ด้านการยอมรับและเคารพในสิทธิและหน้าที่ของบุคคล และด้านการใช้ปัญญาหรือเหตุผลในการตัดสินใจ

2. นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ที่มีประสบการณ์การเข้าร่วมกิจกรรมพฤติกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนแตกต่างกัน รับรู้พฤติกรรมประชาธิปไตยของตนอยู่ในระดับดีทุกด้านเช่นกัน

สุนิสา เชาวเมธากิจ (2540) ศึกษาเรื่อง “การเปรียบเทียบแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย ตามการรับรู้ของนักเรียนในระบบและนอกระบบโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย กรุงเทพมหานคร” พบว่า

1. นักเรียนในระบบโรงเรียนมีการรับรู้เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า นักเรียนมีการรับรู้ด้านอุดมการณ์ประชาธิปไตย และด้านวิถีชีวิตประชาธิปไตยอยู่ในระดับปานกลาง แต่นักเรียนมีการรับรู้ด้านรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดี

2. นักศึกษานอกระบบโรงเรียนมีการรับรู้เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยภาพรวมและแยกเป็นรายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง

3. นักเรียนในระบบโรงเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยต่างกัน แต่นักเรียนที่มีอายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายได้ และอยู่ในเขตการเลือกตั้งต่างกัน มีการรับรู้ไม่แตกต่างกัน

4. นักศึกษานอกระบบโรงเรียนที่มีเพศต่างกัน มีการรับรู้เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยต่างกัน แต่นักเรียนที่มีอายุ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายได้ และอยู่ในเขตการเลือกตั้งต่างกัน มีการรับรู้ ไม่แตกต่างกัน

5. นักเรียนในระบบโรงเรียนมีการรับรู้เรื่องแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนักศึกษานอกระบบโรงเรียน

จากการศึกษารวบรวมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรัฐธรรมนูญและความคิดเห็นหรือ/พฤติกรรมทางการเมืองการปกครองของนักศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งเป็นประโยชน์และเกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปผลได้ว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เป็นผู้มีความสนใจทางการเมือง โดยเฉพาะนักศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงจะมีความสนใจและมีทัศนคติที่ดีต่อการเมืองไทยมากกว่านักเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเมืองต่ำ นักศึกษาที่มีบุคคลภายในครอบครัวมีอาชีพรับราชการและรัฐวิสาหกิจจะได้รับอิทธิพลและมีความรู้ความเข้าใจด้านการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาในครอบครัวที่ประกอบอาชีพอื่น และจากการศึกษายังพบอีกว่าแหล่งความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองคือ คู่มือการเรียน วิทยุ โทรทัศน์ และหนังสือพิมพ์

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เลน (Lane, 1972) ศึกษาเรื่อง "Political Man" พบว่า พ่อแม่ถ่ายทอดความเชื่อทางการเมืองให้ลูกได้ 3 วิธี คือ

1. พ่อสอนความรู้ ความเชื่อ ทัศนคติ และค่านิยมทางการเมืองให้ลูกโดยตรง เช่น สอนว่าระบอบประชาธิปไตยดีหรือไม่ดี ใครเคยเป็นผู้นำประเทศบ้าง นายกรัฐมนตรีคนปัจจุบันคือใคร เป็นต้น

2. ลูกอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เพราะฉะนั้น เด็กจะมีสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับพ่อแม่ ซึ่งมีโอกาสที่ทำให้เด็กมีลักษณะนิสัยคล้ายพ่อแม่ สิ่งแวดล้อมอาจหมายถึงเชื้อชาติของกลุ่มบุคคลที่เป็นเพื่อนบ้าน เช่น นิโกร ซึ่งมักจะอยู่รวมๆ กัน หรือฐานะของพ่อแม่ หมายความว่าเพื่อนบ้านก็จะต้องมีฐานะคล้ายๆ กัน เช่น คนรวย คนฐานะปานกลาง หรือคนจน นอกจากนี้สิ่งแวดล้อมยังหมายถึง ชุมชนหรือที่ตั้งของชุมชน เช่น อยู่ในตอนเหนือของประเทศ ถ้าพ่อแม่อยู่ ณ สถานที่นั้น ลูกก็จะเกิดที่นั่นและต้องอยู่ที่นั่นและอาศัยอยู่ ณ สถานที่นั้นอย่างน้อยระยะหนึ่ง

3. วิธีการที่พ่อวางตัวในสายตาของลูกหรือวิธีการที่พ่ออบรมลูก สร้างบุคลิกภาพบางอย่างให้แก่ลูก ซึ่งมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทางการเมืองของลูกโดยทางอ้อม เช่น บุคลิกภาพแบบเผด็จการ เป็นต้น

ผู้วิจัยได้สรุปว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกา เด็กที่มาจากครอบครัวที่พ่อแม่นิยมในพรรคใด พรรคหนึ่งจะมีแนวโน้มที่ ลูกจะนิยมพรรคนั้นไปด้วย

ฟรายด์แมน (Friedman, 1973) ศึกษาเรื่อง "Participation in Democracy : A Theory of Democracy and Democratization Socialization" พบว่า เด็กโตจะได้รับการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็กในช่วงเวลาเดียวกันและจะเรียนรู้ได้ดีขึ้นเมื่อมีพื้นฐานที่ได้รับมาบ้างในวัยเด็ก นอกจากนี้บ้านและโรงเรียนมีความสำคัญในการสนับสนุนเด็กให้มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยได้มากขึ้นด้วย

ลี เอช เออแมน (Lee H. Ehman, 1976) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "An Analysis of the Effects of Quantitative and Qualitative Education Variables Upon the Political Socialization of High School Students" พบว่า เด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่ไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นจะมีลักษณะรับผิดชอบต่อหน้าที่พลเมืองหรือความรู้ทางการเมือง ตลอดจนความร่วมมือทางการเมืองน้อยกว่าเด็กที่เรียนในชั้นเรียนที่มีโอกาสแสดงความคิดเห็น อภิปรายในบทเรียน กล่าวคือ เด็กที่ไม่มีโอกาสเรียนกับครูที่ใช้การสอนแบบ Critical Inquiry จะไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นถกเถียงปัญหาพร้อมกับครูหรือเพื่อนๆ และไม่ได้แสวงหาความรู้จากแหล่งต่างๆ ซึ่งเด็กก็จะไม่มีลักษณะของพลเมืองที่สมบูรณ์

เพจ (Page, 1996) ได้ทำการศึกษาเรื่อง "Beliefs and Practices of Home Schoolers About Responsibility in a Democracy" การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยกรอบแนวความคิดซึ่งพัฒนาจากการวัดค่านิยมประชาธิปไตย และยังศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น การให้ความร่วมมือในการทำงาน และการปฏิบัติตามสิทธิหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี ผลการศึกษาพบว่า บุคคลในครอบครัวมีส่วนร่วมในการสนับสนุนให้เด็กมีส่วนร่วมในทุกเรื่อง มีความสามัคคีในการทำงานร่วมกัน ร่วมกันแสดงความคิดเห็น สามารถนำความรู้ที่ได้รับมาฝึกใช้ในชีวิตประจำวัน และมีอิสรภาพในการกระทำต่างๆ บุคคลทุกคนในครอบครัวจะมีความกระตือรือร้นใน

การรักษาสิทธิของตนเองตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ และยังมีส่วนช่วยรักษาวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป

จากการศึกษางานวิจัยในต่างประเทศ สรุปได้ว่า สถาบันครอบครัวและสถาบันการศึกษาเป็นแหล่งสำคัญในการสนับสนุนให้นักเรียนมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักเรียนที่มีอายุมากจะได้รับการเรียนรู้ในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่าและดีกว่านักเรียนที่มีอายุน้อย

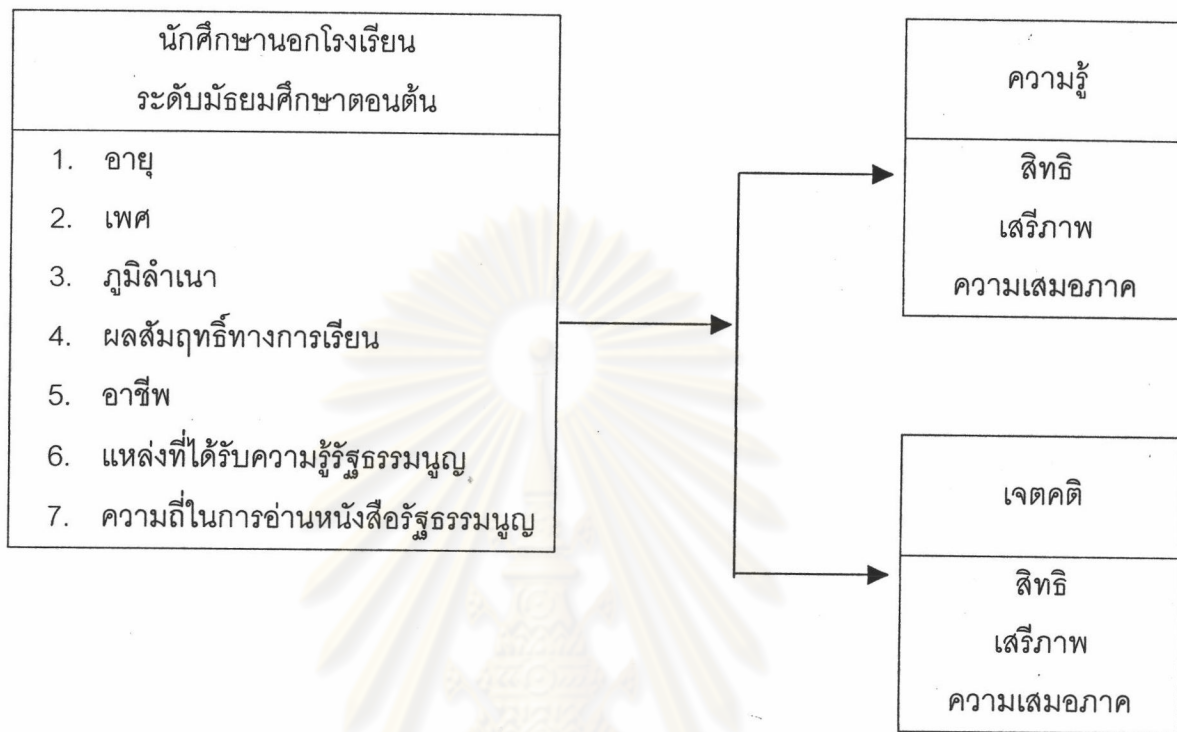
ตอนที่ 6 สรุปกรอบแนวความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบแนวความคิดในการวิจัยครั้งนี้ ทั้งด้านความรู้และด้านเจตคติ เป็น 3 ตัวแปร คือ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค จากหมวดที่ 3 สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และจากการศึกษางานวิจัยของ สมเจต อ่ำรอด (2518) สุชาติ ราชภูร์ดุขดี (2521) มานะศรี ยงเจริญ (2522) จิรายุทธ วัจนะรัตน์ (2524) ศรีเชาว์ วิหคโต (2526) และสมศักดิ์ พวงมาลี (2532) ตามลำดับ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยในเรื่องภูมิหลังต่างๆ คือ อายุ เพศ ภูมิลำเนา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน อาชีพ แหล่งที่ได้รับความรู้รัฐธรรมนูญ และความถี่ในการอ่านหนังสือรัฐธรรมนูญ ว่ามีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้และเจตคติด้านการเมืองการปกครองของประเทศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดกรอบแนวความคิดในการวิจัย ดังนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย